

מאמרים מומלצים מתוך 'מאמרי הראיה'

נתנאל אלישיב

הספר 'מאמרי הראיה' הוא לקט של מאמרים מאת הראי"ה קוק, שהתפרסמו בכל מיני מקומות (עיתונים, כתבי עת, מכתבים ועוד) וכונסו לספר זה. על כן, אין קשר פנימי החורז את כל המאמרים. חלקם הם אבני יסוד של ממש במשנת הרב, וחלקם פחות מרכזיים. גם דרגת הקושי שונה ממאמר למאמר, ישנם מאמרים המחייבים ביאור ופענוח, בעוד שאחרים שווים לכל נפש (עד כמה שניתן לומר כך על דברי מרן הרב). המאמרים לוקטו בידי הרב אלישע אבינר והרב דוד לנדאו. בתחילה הספר הופיע בשני חלקים, כיום שני החלקים מופיעים בכרך אחד (אם כי החלוקה המקורית עדיין מופיעה בכותרת העליונה). לבקשת רבים, ניגשתי לכתוב רשימה זו של מאמרים מומלצים. ניסיתי להתייחס בעיקר למאמרים המוכרים והנלמדים יותר, אם כי בסופו של דבר הרשימה בהחלט סובייקטיבית. שילבתי בטבלה הסבר קצר על עניינו של כל מאמר והערכת דרגת הקושי שלו.

שם המאמר	עמ'	דרגת קושי	על מה המאמר מדבר
דרך התחיה	1-9	קשה	מן המאמרים החשובים והקשים בספר. עוסק ביחסי הגומלין בין שני כוחות חיים באומה: ההזרחה הנפשית , שאפיינה את עידן הנבואה, ומאוחר יותר תנועות שליליות (נצרות, משיחות השקר של שבתי צבי שר"י), ותנועה חיובית כתנועת החסידות, והכוח השכלי והמוסרי , שאפיין את עידן חז"ל, ובזכותו התגברה האומה על יצרא דעבודה זרה. התחיה הלאומית צריכה להתאפיין בשני הכוחות האלו, תוך שמירת האיזון הנכון ביניהם.
טללי אורות	18-28	קשה	גישתו של הרב קוק לסוגיה העשירה של טעמי מצוות. הרב קוק מסביר את החיסרון בהסברת טעמי המצוות לפי הרמב"ם (מתרכז יותר מדי בעבר, בו המצוות סייעו לנו לנצח את העבודה הזרה), ותובע להעמיד את ההסברה על העתיד ולהסביר כל מצווה לפי ארבעת המאפיינים (רוחות) של החיים התרבותיים: רוח אלוקים, רוח המוסר המוחלט, רוח האמונה והרוח הלאומית. בסוף המאמר הוא מדגים את גישתו בכמה מצוות. קשה מאוד להבין את המאמר לבד, ב"ה זכינו לביאור מאיר עיניים של ידידי הרב חגי לונדין (גילוי נאות: אני המו"ל של הספר).
קרבת אלוקים	32-39	קשה	ניתוח מעמיק של מבנה נפש האדם, וזיהוי השאיפה לקרבת אלוקים ככוח היסודי והמכונן של נפש האדם ושל נפש ההווה.
לשני בתי ישראל	45-48	בינונית	התייחסותו של הרב קוק אל ההבדלים בין הגישה האשכנזית לבין הגישה הספרדית, לא כל כך במובן ההלכתי, אלא התרבותי-רוחני. הרב סבור שיש להימנע מאחדות מוקדמת מדי בין שתי הגישות, אחדות שתמעך ותטשטש את אוצרות החיים של שתי הגישות, אלא יש לשמור על כל גישה, ומתוך כך, על כל אחת ללמוד מזולתה, וכך תיסלל הדרך לאחדות מלאה בעתיד הרחוק יותר.

קריאה להחזרת כבוד הרבנות על רקע התחייה הלאומית, תוך תיאור הסיבות לפגיעה במעמדה (התרוקנות תפקיד הרב מתכניו המסורתיים, היסחפות של רבנים במפלגתיות וכו')	קלה	52-54	כבוד הרבנות
חזונו של הרב קוק על ישיבה מרכזית, אליה יתכנסו עילויים מרחבי העולם היהודי ובה ישלמו בתורת ארץ ישראל. המאמר כולל את דרישות הקבלה לישיבה (הצטיינות במידות וידע נרחב בגמרא ובתנ"ך), את סדרי הלימוד, ואת רשימת המקצועות הנלווים על התלמוד שיילמדו בישיבה אידיאלית זו.	קלה	62-65	הישיבה המרכזית העולמית בירושלים
מאמר קצר ויסודי על מהותה של האמונה בד', ועל היחס בין אמונה למדע.	בינונית	70	מאורות האמונה
משל ציורי על אנשים שחופרים באר, ובכל שלב שבו מעמיקים יותר את החפירה, חלקם "נשברים" וחלק ממשיכים להעמיק, והם שיזכו להגיע אל המים הזכים. הנמשל: השלבים השונים בתהליך הגאולה, האכזבות שבדרך והצורך להתגבר ולהמשיך בדרך הגאולה.	קלה	72-73	"להוסיף אומץ"
בגנות התוויות שנוהגים להדביק על חלקים של האומה - "חרדים" ו"חילוניים" (חופשיים, בלשונם אז), והתביעה מכל חלקי האומה להשתפר, ולא להרגיש שביעות רצון עצמית כתוצאה מהתמקדות בחסרונותיהם של חלקים אחרים.	קלה	76-77	מסע המחנות
הדרך האידיאלית להתמודדות עם דעה אחרת אינה לשלול אותה, אלא לזהות את נקודת האמת שבה ולכלול אותה בשיטתך. / לא די לשאוף לתקן אנשים מקולקלים, אלא בעיקר - מחשבות מקולקלות.	בינונית	84-85	גרגרים הגיוניים
נכתב בעקבות הירצחם של צעירים חילוניים על רקע לאומני. המתח הנורא בין שלושה רכיבים: 1. היחס השלילי של ההלכה לפורקי עול. 2. ההכרה בהשפעת רוח הזמן על הצעירים. 3. היחס המקודש לחלל יהודי שנהרג בידי גוים. מאמר קשה ונוקב מבחינה אידיאולוגית.	בינונית	89-93	על במותינו חללים
הספדו העקיף של הרב קוק על הרצל, בירור היחס בין משיח בן יוסף למשיח בן דוד, שיתוף הפעולה שצריך להתקיים בין התביעה החומרית בעם ישראל לבין המגמה הרוחנית, והטרגדיה הכרוכה כשיש ביניהן פירוד גמור.	בינונית	94-99	המספד בירושלים
היסטוריון דתי, קרוב לרב קוק, בשם ר' זאב יעבץ, שיבח בספרו את הרמב"ם, אך מתח ביקורת חריפה על ספר 'מורה נבוכים', בטענה שיש בו סטייה מאמונת ישראל השלמה והטהורה לטובת רוח הפילוסופיה היוונית. במהלך המאמר הארוך הזה הרב קוק מתייחס באופן פרטני לכל הטענות שהעלה יעבץ נגד הרמב"ם, והודף אותן.	בינונית-קשה	105-112	לאחדותו של הרמב"ם
קובץ מאמרים שפורסמו בעיתונות העברית. בדרך כלל מאמר כזה יכול עיסוק באחד החגים, חידוש רעיוני לגביו, ויצירת קשר בין החג והחידוש לבין אספקט כזה או אחר של התחייה הלאומית, פעמים רבות בניסיון לעורר את הציבור הרחב להבין את הקשר בין התחייה הלאומית לבין ערכי הקודש של עם ישראל. להלן כמה מאמרים ספציפיים מומלצים ללימוד.	קלה-בינונית	135-186	השבת ישראל והזמנים
הסוכה הארעית והחלשה כמבצר חזק, שכן עניינה אינו החוזק החומרי שלה אלא היותה מילוי דבר ד', וכן הוא בתחייה הלאומית, שעיקר חוזקה הוא בכך שהיא מילוי דבר ד', ועל כן יש לעצב את החיים הלאומיים בארץ ברוח התורה.	קלה	149-150	הסוכה
מטרת הביסוס בפורים היא להשתחרר מן הדמיון החיצוני המטעה ולחשוף את הטהרה הפנימית. כך יש גם שכרות ביחס לתחייה הלאומית, כאילו שיד האדם היא הזומיננטית בה, בעוד שבאמת יד ד' היא הדוחפת אותה.	קלה	153-155	אגרת הפורים

חירות וביעור חמץ	158-159	קלה	המאמר עוסק בחירות הגוף וחירות הנשמה, ביחיד ובכלל, ובצורך לבער את החמץ בכדי להגיע לחירות. חמץ זה מתגלה בדמות כוחות נפשיים וגופניים שליליים שמתעוררים עם התחייה הלאומית, מחלישים את הדרך הישראלית האוטנטית ומפוררים את האחדות.
הר כגיגית	166-167	בינונית	כשם שהתורה ניתנה בכפייה בסיני, כך היא תשמש כבסיס לתחייה הלאומית באמצעות הכרחים פנימיים וחיצוניים.
יום הבכורים - זמן מתו תורתנו [2]	177-181	בינונית	תחיית ישראל כהליך של יקיצה, במהלכה מתעוררים כל הכוחות שפעלו לפני התרדמת, לרבות הכוחות השליליים, מחוללי חורבן, דוגמת הצדוקים שפעלו בימי בית שני. עלינו להשתית את התחייה על הכוחות שהוכיחו עצמם במהלך ההיסטוריה, כלומר להמשיך את דרכם של הפרושים, הנאמנים לתורה שבכתב ושבעל פה, ולדחות כוחות חיים שממשיכים את מחוללי החורבן.
מכתב לפועל המזרחי	196-197	קלה	הצבת שלוש מטרות לתנועת המזרחי, שהייתה היסוד לציונות הדתית בת זמננו: 1. להרחיב את התודעה הלאומית בקרב כלל הציבור הדתי-חרדי. / 2. להחזיר הביתה את המתרחקים מזהותם היהודית. / 3. לרומם את הרעיון הלאומי, מחול לקודש.
מכתב לבני עקיבא	202-203	קלה	קריאה לתנועת 'בני עקיבא' ללכת בדרכו של רבי עקיבא - אהבת תורה ומסירות נפש עליה, חשיפת האחדות העומדת ביסוד הזרמים השונים ומסירות למען גאולת ישראל בארצו.
דרשה בעת חנוכת בית התלמוד תורה ברחובות	229-233	בינונית	מאמר יסודי במיוחד, ובו תמצית משנתו של הרב קוק אודות החינוך בעם ישראל. בין הנושאים הנדונים במאמר/דרשה: החובה לחנך את ילדי ישראל לפי רוח ישראל / ההשקפה הישראלית על ערכה של תקופת הילדות בהתפתחות האדם / ערכה של הילדות הלאומית בהיסטוריה של עם ישראל, והחובה לבנות את ההווה והעתיד על גבי עברנו המפואר / החובה המיוחדת להקפיד על כך בארץ ישראל, בה זה ממש קיומי.
בחגיגת חנוכת בית הכנסת הגדול בתל אביב	246-247	קלה	כל שכלול חומרי בארץ ישראל הוא הכנה להופעת מדרגת הקודש, גם אם הדבר אורך זמן. בית הכנסת חושף את המגמה הפנימית של בניין העיר תל אביב, וכשם שהוא קם, גם אם לקח זמן רב יחסית, כך מדרגת הקודש תופיע על כל התחייה הלאומית, גם אם הדבר יארך זמן.
מספד יחיד	262-263	קלה	הספד על הברון רוטשילד. הרב דן בכך שהיה יחיד לא רק בדורו, אלא במשך דורות רבים, שהיה שליח ההשגחה העליונה, ביקורת על עשירים יהודיים שתרמו רבות, אך לזרים, בעוד שהברון לא חיפש כבוד מגויים, אלא תרם לבני עמו, עם ישראל.
שופרות	268-269	קלה	דרשה נוקבת שניתנה לאחר עליית הנאצים ימ"ש לשלטון. הקבלה בין שלושה סוגי שופרות לשלושה מניעים לעלייה לארץ: עלייה מתוך תודעה של קודש, עלייה מתוך תודעה של לאומיות טבעית ועלייה כתוצאה מרדיפות אנטישמיות. נחשב (לדעתי בטעות) כמאמר שחזזה את השואה.
ירושלים	298-301	בינונית	כל האידיאולוגיות הלאומיות החילוניות מתנפצות מול ירושלים, ירושלים כסמל לתוכן הפנימי והקדוש של התחייה, ירושלים כמקום שבו מתאחדים הגבורה והתפארת, כלומר כוחות החול והקודש, חשיבות הקדשת הכוחות לבניין ירושלים.
נאום בפתיחת המכללה העברית בירושלים	306-308	בינונית	שמחה על פתיחת האוניברסיטה העברית, לצד החשש הכבד שהמפגש בין עם ישראל לבין העמים, אשר מתרחש ברמה התרבותית-השכלתית בין כתלי האוניברסיטה, יתבצע בצורה מזיקה. הדרך למנוע נזק הוא אם האוניברסיטה תלך לאורן של הישיבות, ושהנהלה, הסגל והתלמידים, יהיו נאמנים לתורה.
הקריאה הגדולה: לארץ ישראל	323-325	קלה	נכתב בשנת תרס"ז (1907), הרב קוק קורא ליהודי התפוצות לעלות לארץ, תוך הסברת דעתו שיש לפעול עם אל, לחזור ארצה, ולהחזיר גם את התורה למקומה הטבעי, בארץ. יש להתגבר על חטא המרגלים של שנאת ארץ ישראל. לא לזלזל בהישגים הצנועים של ההתיישבות בשלב זה.

כידוע, הרב קוק הקים תנועה בשם 'דגל ירושלים', תנועה שנועדה להשלים את ממד הקודש שהיה חסר בציונות החילונית. במאמר זה הרב קורא להמוני בית ישראל להצטרף לתנועה, ובמסגרת פנייה זו, הוא מסביר, במילים פשוטות, את נחיצותה של התנועה.	קלה	338-340	דגל ירושלים ב
עידוד לתושבי הארץ בעקבות פרעות תרפ"ט. ניסוח בהיר של שיטת הרב קוק, לפיה הנסיגות בגאולה הן חלק ממנה, בבחינת גואל נכסה ונגלה. על כן יש להתעודד, כי מכל נסיגה בגאולה צומחת ישועה עוד יותר גדולה.	קלה	360-362	שובו לבצרון
הספדו של הרב קוק על הנואם הציוני-דתי הגדול, הרב נתן מייליקובסקי. מעורר עניין מיוחד לאור העובדה שמדובר בסבו של נואם דגול אחר, ראש הממשלה מר בנימין נתניהו.	קלה	391-392	מצפוני
לקט פסקאות על יחסי החול והקודש. ניסיון להתוות את הדרך לאחדות הקודש והחול, מבלי לקפח את הקודש. תיאור המחיר שהעולם משלם בשל מחסור בערכי קודש.	בינונית	404-411	הקודש והחול
סיכום נאום של הרב קוק בעצרת מחאה. מקור חשוב ללימוד הדרך הנכונה להנהיג מאבק פנימי, בתוך עם ישראל, תוך נחישות, אך מבלי להפר את האחווה.	קלה- בינונית	451-454	מחאה נגד חלול שבת וחג
בעקבות המאבק של הערבים נגד תפילת היהודים בכותל, הוקמה ועדה בריטית לבחינת הסוגיה. בעדות זו ניתן לראות כיצד הרב קוק מתייחס בכבוד לבית המשפט, אך עומד בתוקף על זכותו של עם ישראל על הכותל. הוא גם מבטא, במהלך העדות, את התנגדותו לעלייה להר הבית בזמן הזה.	קלה	458-460	עדות הרב בוועדת החקירה הבריטית בעניין הכותל
מסמך נדיר ובו סיכום שיעורים של הרב קוק על ספר הכוזרי. יש בשיעורים מספר חידושים והגדרות חשובות על האמונה.	קשה	485-495	שיעורים בספר הכוזרי
התכתבות בין הרב קוק לבין הסופר אז"ר. מקור חשוב בדבר יחסו של הרב קוק לתפקידה של הספרות.	בינונית	502-506	על זבר הספרות
ניסיון של הרב קוק להציל יהודי צעיר מפילה לנצרות. במכתב הוא עונה על שאלותיו של הצעיר המבולבל. יש במכתב הבהרה חשובה לדברי הרב קוק במאמר 'דעת אלקים', הסברים על התנהגות שמצטיירת כאכזרית מצד עם ישראל, לכאורה בניגוד לנצרות שהיא "דת האהבה והחסד".	בינונית	507-510	על דעת ד' ומלחמות ד'
מכתבו של הרב קוק למנהיגי יהדות תימן, הרב יחיא קאפת, אשר לחם נגד חכמת הקבלה בכלל וספר הזוהר בפרט. הרב קוק מפריך את טענותיו בעניין זה, ומבסס את מקורה הקדום ביהדות של חכמת הקבלה.	בינונית	518-521	על אמיתת חכמת הקבלה וקדושתה